ШЛЯХ МОЛОДІ

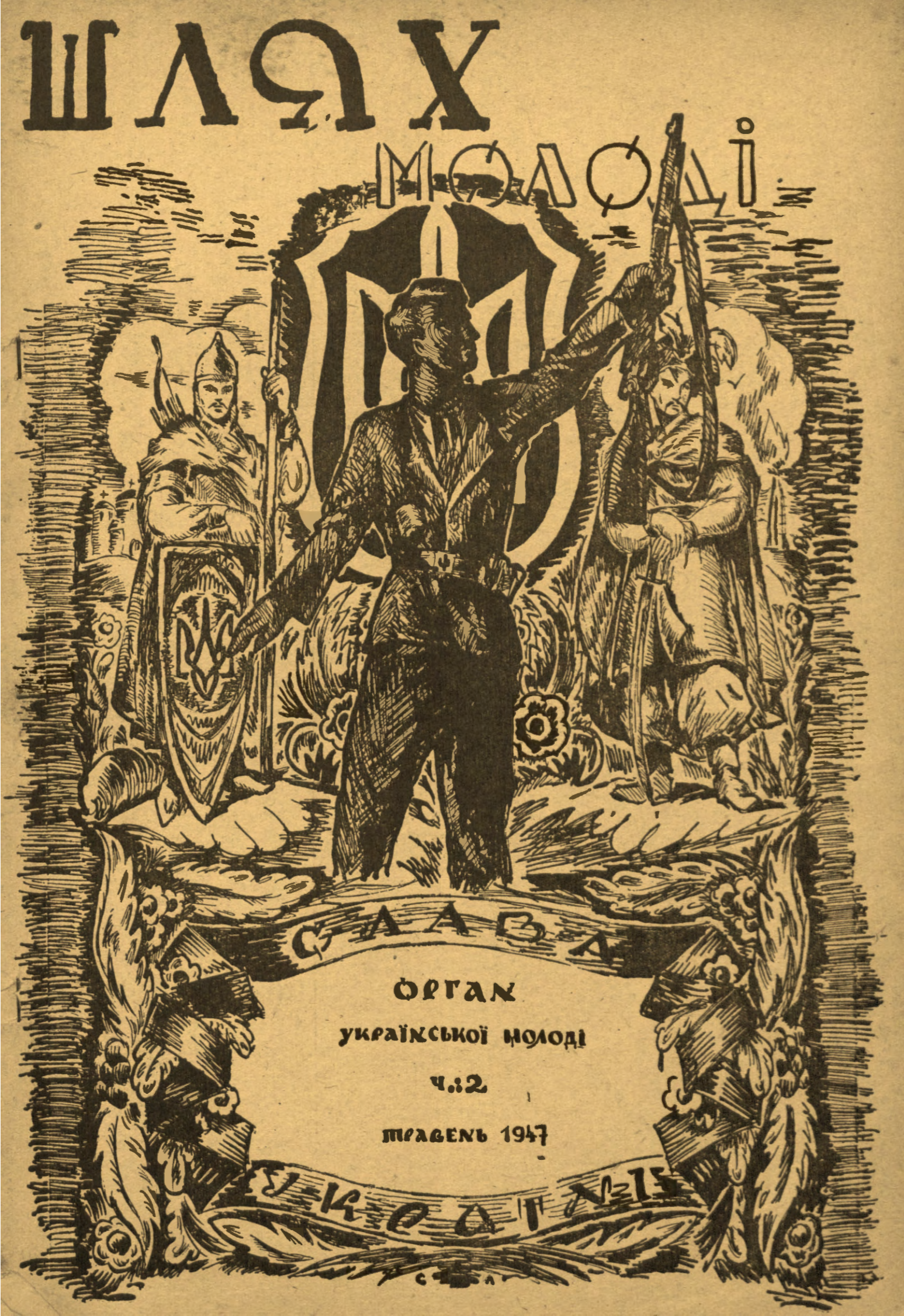

ОРГАН
УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Ч. 2

ТРАВЕНЬ 1947

СИМОН ПЕТЛЮРА
(1878-1926)
Головний Отаман Військ УНР.

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ

(1893-1933)

Д. Д.

СИМОН ПЕТЛЮРА

З усіх ворожих собі ідей жодної не ненавиділа Росія так, як українську. Сміхом, наклепом та тюрмою поборювала вона її перед великою війною; своїми білими і червоними арміями - під час революції; розкладом і провокацією - на вигнанні, щоби скінчити індивідуальним терором, жертвою якого впав на паризькому бруку б. Голова Директорії і Головний Отаман військ Української народньої Республіки Симон Петлюра.

Чому насамперед Петлюру вибрали вони собі за жертву?

Не тяжко відповісти на це! Є моменти в житті нації, про які вона згадує, як дорослий мужчина про першу любов, як про перше бойове хрещення вояк; моменти, коли думається здобути весь світ, коли в великому напруженні волі стає нарід свідомим себе і тієї життєвої енергії, що вирує в ньому. Такий момент пережила Франція за Жанни д'Арк, Америка - під час боротьби за незалежність, коли то з зударення ворожих сил спалахнула іскра національної свідомости, натхнула великою ідеєю розрізнені й приспані волі, злучила їх довкола спільного осередку, відродила націю... Такий момент перейшла Україна в 1917-21 роках, і в ці роки на чолі руху поставив себе Симон Петлюра. Цим сказано все, цим окреслена роля цієї Людини в українських визвольних змаганнях, у цьому й розгадка події трагічної в Латинському кварталі.

Не рівняємо його ні до Хмельницького, ні до Мазепи, ні до Орлика. Не можна рівняти нашої скаліченої сучасности до барвистого українства тих часів, не можна рівняти вихованих на вузько-провінціяльній російщині діячів останньої української революції з "тінями забутих предків", що діставали едукацію в Західній Европі, в її старій і міцній культурі. Але Людина, про яку тут говоримо, зуміла зайняти в бурхливі часи становище, подібне до становища тамтих. Що не мав він широкого розмаху в задумах, імпозантної сили в виконанні, - це не зменшує факту, що на цілу голову переріс він своїх співпрацівників.

Убивство Симона Петлюри - це факт помсти агента російського імперіялізму над людиною, яка стала символом змагань нації проти поневолення її Росією...

...Його чин був одним із етапів, якими йде нація не вниз, а вгору, не назад, а вперед... Ми певні, що на цій кривавій дорозі націю вже ніщо не стримає - ні смерть тієї чи іншої людини, ні нові чорні списки, ніщо.

> СПРАВА ЗДОБУТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ - ЦЕ СПРАВА ЦІЛОЇ НАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ, А НЕ ЯКОЇСЬ КЛЯСИ ЧИ ПАРТІЇ.
>
> Симон Петлюра.

4 ЮЮЮ

ч.2 ЮЮЮ

6 ЮЮЮ

ч.2 ЮЮЮ

Др. ОСТАП ГРИЦАЙ

ЕВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ В ЮНАЦЬКІ РОКИ

(Уривок з більшої праці)

Останнє десятиліття XIX в., на порозі якого родиться "залізний командир" України, це саме з погляду на суперечності цього десятиліття, ніби одна гарячкова агонія конаючої епохи. Зокрема ж, - у державі Франца Йосифа та в її головному українському середовищі, в Галичині, де Евгенові Коновальцеві між селом Зашковом і Львовом минають перші роки молодости.

Справді - які суперечності!

Народжений 14.У1.1891 в Зашкові у львівському повіті, як син народнього вчителя Михайла та матері Марії, з шляхетського роду Венгжиновських - дід і прадід були священники - Коновалець уже малим хлоп'ям мав нагоду пізнавати, власне, в сільській закутині суперечності епохи в громадському та національному житті Галицької України, суперечностей, що такими помітними рисами зазначувалися на тлі Франц-Йосифинської ери. Польський дідич, що був паном українського села, мешкав у блискучій палаті і мав найбільше майна з усіх. Українському селянинові, тому віковічному парієві на своїй - не своїй, пребагатій скарбами, землі, кожний чужинний зайда, кожний паразит міг забирати право до життя. А врешті й тісні, скромні обставини в оточенні власного родинного життя, життя родини народнього вчителя, що в державі Франца-Йосифа належав до найскупіше плачених державних службовиків! Справді - не надто погідний отой світ малого Евгена! Це ж той самий вузький своїми обріями, журливий своєю долею світ галицького українського села 90-х років минулого віку. Цей світ таким турботним видом дивиться на нас із сторінок Франкових оповідань про людське життя в поті чола та на дні, і з Стефаникових малюнків, важких своїм німим горем кам'яних хрестів...

Скрізь і всюди - суперечності. Болючі суперечності середовища та століття.

Евген Коновалець швидко починає вчитися і кінчає три перші кляси народньої школи таки в Зашкові. Із часу отих дитячих років збереглася світлинка, на якій ми бачимо Евгена Коновальця хлопчиком із ціпком у лівій руці. Високе чоло з невеличкою гривкою волосся, пронизливі очі та затиснуті уста, в яких нема ні сліду усмішки, а, навпаки - криється щось суворе і сторожко серйозне. А все це вкупі робить враження, що оцей хлопець твердо рішений або наступати на когось, або перед кимось незрушно боронитися. І ви так і почуваєте з цілости картинки завзяте:

- Не дамся!

Світ галицького села 90-х років не довго був осередком життя юнака. До 4-ї кляси ось ходить він уже в школі вправ при учительському семинарі у Львові.

Перше десятиліття нового віку - це часи гімназійної науки Евгена Коновальця. Його школою стає Українська Академічна гімназія у Львові. Подібно, як Дівочий Інститут у Перемишлі для української жіночої молоді того часу, так і Академічна гімназія у Львові була для українського юнацтва важлива, хоча з національного погляду може й не зовсім ідеальна установа. В час, коли її учнем був Евген Коновалець, вона визначалася двома учителями незабутньої пам'яти. З них один - це директор Едвард Харкевич, а другий - проф. Іван Боберський. Проф. Боберський за тодішніх обставин був в учительській раді Академічної гімназії і як педагог, і як громадський діяч, просто оновителем.

- "Він мав на мене найбільший вплив", - сказав полк. Коновалець про нього. І слушно. Бо проф. Боберський відступав свідомо від традиційного шаблону гімназійного навчання в нас. Для нього не існували мертві параграфи, ні приписи шкільного правильника. Проф. Боберський змагався до того, щоб створити в клясі те, що німці називають нині "арбайтсгемайншафт". Завдання вчителя тут було в рівній мірі і завданням кожного його учня. Учень проф. Боберського почувався в нього своєрідним співробітником. Учні Боберського побоювалися лише одного, а саме - чи зможуть вони відповісти всеціло домаганням того маломовного, суворого видом, та, проте, своєю невмолимою серйозністю привабливого вчителя. Отак момент чисто індивідуальної вартости учня, його вартости, як назріваючої людини і члена зорганізованої громади, був для проф. Боберського мірилом його погляду на ту чи іншу одиницю в його клясі. І це в незвичайний спосіб підносило самосвідомість кожного його учня, охоту до праці, амбіцію вибитися понад інших і заслужити признання цього виїмкового професора-виховника. Бо, подібно, як директор Харкевич своєю культурністю, так проф. Боберський тісною, просто стратегічною зорганізованістю гімназійної праці, помітно виховував нову генерацію української молоді, тієї, що, надихавшись у нього карністю обов'язку, змогла незабаром виконати найвищий обов'язок -

Обов'язок посвяти для Нації.

В гімназії Евген Коновалець учився добре - "був він більш, ніж другий у клясі" й, зокрема ж, багато читав. Наприклад, у проф. Боберського здав, як приватну лектуру, цілого Ібсена. Оця особливіша увага гімназиста Коновальця до творів великого скептика Норвегії, чи, скорше, фін де сіекл-у, вона - на мою думку - дуже знаменна. Бо Ібсен - це трагічний крик епохи, що бачить, як падають і розвалюються дотеперішні ідеали й "ідоли", але яка спасенного божества майбутнього ще не добачає. Епохи, що, як Іов у ранах, кається на Прокрустовім ложі своїх суперечностей, затяжних конфліктів, катастрофальних криз і нерозгадних проблем, та визвольного заповіту проголосити не в силі. "Коли ми мертві воскреснемо, - наче провіщає Рубек-Ібсен в епізоді свого життя і творчости, - то хіба лише на те, щоб пізнати, що все наше дотеперішнє - це одно-єдине блукання душі, яку мучать омани, душі, для якої справжнє визволення - це тільки смерть". Але шлях, яким веде скептик Ібсен Рубека й Ірину на вершини - це не пустиня кволого, песимістичного безвладдя, а середовище найжагучішого життя, життя, в якому ведеться невпинна боротьба за якийсь химерний, нехай навіть і ложний, але в даний момент усе таки... ідеал! І саме жагучість життєвих змагань у творах Ібсена захоплює Коновальця. - "Мене цікавила тут

боротьба вищої одиниці з громадою,цікавили мене люди,що шукали чогось нового,а як гинули,то чому гинули?" - говорив Евген Коновалець про Ібсена.І з цього погляду він в одній з наших розмов обмірковував глибше такі твори Ібсена,як "Опирі" та "Дика качка", висловлюючи при тому цікаві й оригінальні думки (напр.,що Освальд - це синв епохи).

Із своїх гімназіяльних часів згадував ще Полковник професора Кокорудза,що вчив його латини та української мови і подобався йому своєю "справедливістю й серйозністю".Згадував,як товаришів - Михайла Струтинського та Федя Дацкова, - цього останнього потім,як редактора "Канадійського Фармера", - і говорив про те,що він,уже як гімназист,заходив заслюбки до "Академічної Громади" читати пресу,а поза тим він був членом тайного самоосвітнього гуртка своїх товаришів.Той гурток мав свою власну бібліотеку і домівку в Ставропігії,де й відбувалися сходини цього гуртка,на яких чергові референти читали лекції на освітні теми,що їх ціллю була підготовка праці для народу.У зв'язку з цим,Полковник згадав про якогось Лидика,як одного з тих,що брали участь у праці тайного гуртка,але чогось ближчого про нього не сказав.Далі ж зазначив,що громадським життям і громадською працею зацікавився він - Евген Коновалець - доволі рано,бо вперше прилюдно,як промовець,виступає вже як учень п'ятої кляси в читальні в Зашкові. А рік перед матурою бере участь у І-му Всеукраїнському Студенському Конгресі,який зробив на Евгена Коновальця велике враження,особливо ж промовами учасників із східніх земель (1908).

Із тих то часів гімназійної науки діяч С.Чучман так малює нам молодого Коновальця:

"Струнка постать,подовгасте обличчя,правильні риси лиця й задумливі очі,що все гляділи в далеч,і незначна усміцка в куті уст,що дуже часто скидалася на іронічну. Все ходив гарно одягнений,але його елегантність не мала в собі нічого силуваного та крикливого... Назагал був маломовний,не забирав надто часто голосу ані в наших дебатах,ані в дискусіях з нашим професором філософії. Не шукав симпатій у товаришів підхлібленням чи там демагогічними промовами.Не носили ми його на руках,як свого трибуна. Однак завжди ми вибирали його в склад репрезентації,що мала нас заступити чи то перед директором,чи господарем кляси,чи,врешті, на прилюдних виступах. Бо впродовж довголітнього з ним перебування,в кожного з нас виробився вже ясний погляд на його особу з тим,що він не надуживе нашого довір'я і що зможе достойно й успішно нас заступити. Мали ми теж не раз нагоду переконатися,що його солідарність і рішучість у великій мірі рятували нас з опресій,в які нам доводилось попадати. Бо хоч його аргументація була суворо річева,то зате спиралася на тривких основах".("На гімназійній лавці з Е.Коновальцем".)

Отаким юнаком Евген Коновалець після матури,складеної 1909 року,записується на правничий факультет університету у Львові.

Перші роки його молодости завершуються.

-:-:-:-:-:-
-ooo-

Полковник Євген Коновалець
(1891-1938)

Командир Корпусу Січових Стрільців.
Командант Української Військової Організації.
Голова Проводу Українських Націоналістів.

З ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ПОЛК. ЄВГЕНА КОНОВАЛЬЦЯ.

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ як матурист.

Команда „Січових Стрільців“.
У середині полк. Євген Коновалець, по його правій руці полк. Андрій Мельник, по лівій полк. Роман Сушко.

Панцирні авта „Отаман Коновалець“ і „Отаман Мельник“, автопанцирного дивізіону Січових Стрільців.

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ з сином
(Вересень 1937)

РОТТЕРДАМ

Вождь був разом із кількома своїми співробітниками ще в неділю,22 травня до вечора. Двом-трьом людям було відомо,куди Він має їхати й у якій справі,але точніше Вождь,як і завжди,так і тепер,нікому нічого не говорив. Це була й є в ОУН річ цілком самозрозуміла. Вночі їхав Вождь до Роттердаму й прибув туди в понеділок о годині 10,16. Дві години пізніше не жив уже. В годині 3 пополудні телефонувала Москва - як ствердила голляндська поліція - до своєї агентури в Роттердамі (транспортове бюро Даніїл Вольф).Імовірно питали з Кремля,чи вдався замах на Евгена Коновальця.

Згаданого 23 травня стався вибух на головній вулиці голляндського міста Роттердаму Колсінгел,під кіном "Ліміє".При вибуху, що його було чути на кілька кілометрів,спалахнуло червоно-синє полум'я серед хмари чорного диму.Це вибухнув пакет,який ніс Евген Коновалець.Мертве тіло кинула сила вибуху на дорогу.З правої ноги й лівого плеча нічого не залишилось - їх на шматки розтрощила бомба.Решта тіла була теж жахливо покалічена,за винятком голови,яка - облита кров'ю - збереглася ціла.

Потріскало багато шиб,а з ближчих стін пооблітала оправа. Четверо прохожих було ранено,при чому одному з них вбився в шию зірваний з руки Вождя ручний годинник,подарований йому "Організацією Державного Відродження України" в Америці.

При вбитому Вожді знайшли пашпорт на ім'я Йосифа Новака. Вождь мусів подорожувати під чужими іменами,бо інакше було б імовірно сталося вже давніше те жахливе,що сталося 23 травня в Роттердамі. При вбитому знайшли також карточку з готелю "Сентраль" (кімната 104),куди прибув Евген Коновалець цього ж дня о годині 11,15 із залізничного двірця.

В готелі "Сентраль" поліція довідалася,що Вождь,приїхавши туди,умився,розпакував речі,між іншим,українську машинку до писання,а на нічному столику поклав хрест,що його мав із собою. З готелю Вождь вийшов о год.11,40 і пішов до каварні "Атлянта" на вулиці Колсінгел.Тут чекав Він приблизно до 12 години і зустрівся з людиною трохи понад 30 років.Цей останній держав при столику весь час спущену голову й не дивився на кельнера,замовляючи для себе німецькою мовою пиво.Він залишив Вождеві загорнутий у папір пакет і,побувши з Ним недовго,через яких 5 хвилин вийшов.

З цим пакетом Евген Коновалець вийшов із каварні і після того,як пройшов кількадесят кроків,згинув від вибуху бомби,що була в пакеті.Під "Ліміє" збіглося зараз багато людей,які потоптали найближче окруження довкола місця вибуху,так,що потім тяжко було з'ясувати рід вибухового матеріялу.Рештки картону,в який була загорнута бомба,подібні до поганої совєтської паперової продукції.Знайдено теж уламок металевої цівки,що вказує на те,що бомба була з хемічним пальником,а не годинникова.Тіло Вождя забрали до трупарні міської лікарні на тій самій вулиці.

12 ЮЮЮ

БОГДАН ЮРАВЦІВ

МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ
(1873 - 1924)

Народився в домі священика в Прилуцькому повіті, на Полтавщині, в 1873 році. Виріс на селі, полюбив його й завжди стояв дуже близько до селян і їхнього життя. Скінчивши Прилуцьку гімназію, студіював право в Київському університеті. Як студент, брав живу й активну участь у тодішньому українському русі, що виявлявся головним чином у ділянці чисто культурної, аполітичної праці. Він був знайомий з усіма представниками цього руху, як споміж старих, так і споміж молоді. Найбільший вплив мав спочатку на нього письменник і громадський діяч Олександер Кониський. За свідченням одного із сучасників і товаришів Міхновського - С.Шемета, він скоро визволився спід цих впливів і перейшов на інші позиції. Міхновський бо вже як студент "хотів поглибити українську ідею, з літературної зробити її політичною й од наукових студій перейти до реальної політичної акції". Для нього стало осоружним наслідувати вічно московські зразки. Він хотів "знайти рішення чергових завдань українського національного руху НА ПІДСТАВІ ОЦІНКИ ПОТРЕБ І ОБСТАВИН САМОЇ УКРАЇНИ І СИЛАМИ САМИХ УКРАЇНЦІВ" і обняти ВСЮ українську проблему, додумати її ДО КІНЦЯ й піднятися до найвищого розвитку національної свідомости" (С.Шемет. Микола Міхновський, "Хлібороб України" кн.5, 1925 р.).

На той час припадає заснування ним, разом із ще п'ятьма товаришами, "Братства Тарасівців" - першого ідеологічного і організаційного зав'язку українського самостійництва. Провідником "Братства" був Микола Міхновський. Про діяльність Тарасівців пише с.Шемет у цитованій статті: "проти них було все: і старе - культурницьке, і молоде - соціялістичне українство. Справа Тарасівців здавалася зовсім безнадійною... І все таки Микола Міхновський "ДЕРЗНУВ", зважився. Спираючись на невеличку групку Тарасівців, він кинувся з усією силою свого темпераменту в боротьбу за поширення своєї віри, проти всіх і проти всього, що було проти неї. Передусім він проголосив війну "старим" - "українофілам", що були тільки за культурну працю, що ні про яку національну революцію не хотіли думати і виступали проти діяльности революційної, яка, мовляв, накличе урядові репресії на всякий прояв українського національного руху, в тім числі і на чисто культурну працю лояльних елементів. Його різкі виступи декого налякали й багатьох образили... Ще різкіше нападав він на молодь за її ЗАХОПЛЕННЯ МОСКОВСЬКИМИ СОЦІЯЛІСТИЧНИМИ ІДЕОЛОГІЯМИ. Виступи маленького гуртка Тарасівців на велелюдних сходинах різноплеменного київського студентства справляли враження якогось донкіхотства. Це були виступи людей якогось іншого світогляду, зовсім тоді не модного й масою студентства не визнаного".

Ідеологія й жива постава Тарасівців і їхня ідея українсь-

кої самостійности були справді на той час чимось незвичайним і небуденним.Це було неначе "пробудження українського патріотизму",що його розпалював між старими й молоддю Микола Міхновський,"чарівний юнак,повний молодечого запалу,вогню й життевої радости,що - за словами С.Шемета - зачаровував собою всіх і допомагав їм пізнати "красу й силу" селянської України,відчути нашу національну гордість і усвідомити бажання України національно-могутньої,незалежної".

Коли Міхновський та інші члени гуртка Тарасівців покінчили науку й роз'їхалися,гурт організаційно перестав існувати,але його ідеї не завмерли й по тому,і,як побачимо,виявилися в інших ідеологічних та організаційних починах і формах.

По виході з університету,Міхновський пробує спочатку працювати в Києві,як адвокат,але вже незабаром переноситься до Харкова і там закладає свою канцелярію.Все ж таки він не поривае з молоддю,пропагує українство на Полтавщині і держить зв'язки з учнями Прилуцької гімназії,впливаючи на них - чи то безпосередньо,чи через прилуччанина Василя Совачова. Микола Міхновський і Володимир Шемет,"завзяті й гарячі націоналісти","що інакше не говорили,як по-українському",ДИВАКИ Й ФАНТАСТИ,як їх називало старе громадянство,були тими,що пробудили,за словами В.Дорошенка,національну свідомість Полтавщини й "двигнули українську справу далеко вперед". ("Діти Шемета","Діло",ч.6 за 1927 рік).

За почином гуртка молодих студентів,у Харкові засновується 11 лютого 1900 року Революційна Українська Партія.Яку ролю у створенні її відіграв Микола Міхновський і чи він формально належав до неї,не маємо ніяких документальних довідок.Але є підстава думати,що всупереч усім запереченням соціялістичних істориків РУП,Микола Міхновський брав визначну участь у заходах для створення її.

Бо ж уже два дні після заснування РУП,один із ініціяторів і членів Д.Антонович звертається до Міхновського,просячи написати програму для партії.Він погоджується й подає начерк тієї програми у своїй промові на роковинах Шевченка в Полтаві (19 лютого ст.ст.1900 р.) і в Харкові (26 лютого ст.ст.).В березні того ж року Міхновський опрацьовує свою програму для друку, і вона виходить у Львові,як перше видання РУП,під назвою "Самостійна Україна".(В.Дорошенко: Революційна Українська Партія, Львів,1921).

Не місце тут розглядати з ідеологічного й соціологічного боку цю першу програму українського самостійництва.Зазначимо тільки,що в ній Міхновський продовжує й розвиває ІДЕЇ ГУРТКА ТАРАСІВЦІВ,що може найкраще виявилося в кінцевих словах програми: "НАС ГОРСТКА,АЛЕ МИ СИЛЬНІ НАШОЮ ЛЮБОВ'Ю ДО УКРАЇНИ! СИНИ УКРАЇНИ! - ми,як той Антей,доторкаючися до землі,наберемося все більшої сили й завзяття.Нас мало,але голос наш луна-тиме скрізь по Вкраїні,і кожен,у кого ще не спідлене серце,озветься до нас..." - "Самостійна Україна" викликала жваву дискусію в галицькій і буковинській пресі,між іншим,гостру критику "Молодої України" - органу української молоді (ч.6 з червня 1900 р.).Найкраще ж і з найбільшим зрозумінням поставився до неї Франко в своїй статті в Літ.-Наук.Вістнику (кн.10 з

1910 р.).

В час заснування і на початках існування РУП, належать до неї люди найрізнородніших світоглядів. "Були тут і радикальні націоналісти, далекі від соціялізму, але настроєні революційно й люди, що хиталися між есдецтвом і есерівством". (В. Дорошенко, цитов. кн.) Але вже незабаром узяли верх у РУП соціялістичні елементи, що в органі партії "Гасло" ідею самостійности української відсунули на дальший плян.

Невдоволені соціялізмом РУП-ї та ідеологією її публікацій, радикальні націоналісти й націонал-демократи виходять із партії й засновують, під проводом Міхновського і Шемета, Українську Народню Партію, що в 1905 р. видає у Львові одно число свого органу "Самостійна Україна", і цю ідею обстоює у своїй "Програмі", виданій в 1906 році (Д. Дорошенко: Історія України, т.1, Ужгород, 1932).

Після революції 1905 р. Міхновський починає заходитися коло видавання українського часопису. В Лубнях, на Полтавщині, появилося в 1905 р. п'ять чисел "Хлібороба" - часопису для селянства, в якому він співпрацював. За його ініціятивою починає появлятися "Запоріжжя" в Катеринославі. В березні 1906 р. він пробує видавати в Харкові український щоденник "Слобожанщина", але через недостачу засобів мусить припинити його на першому числі. Нарешті засновує й редагує тижневик "Сніп" у Харкові (1912-1913 рр.).

Останні п'ять-шість років Міхновський присвячує пропаганді українського самостійництва в хліборобських та промислових колах Слобожанщини й Донецького басейну, і притягає до українства чимало зросійщених "малоросів". В той час в Українській Народній Партії наступає розкол, вона розбивається на дві групи: автономістів і самостійників. Останні невеличким гуртом, із Миколою Міхновським на чолі, проявляють свою діяльність до війни і в час революції 1917 р. Напередодні революції, Міхновський у Києві.

Вкупі з гуртом самостійників, він кидається у вир революційних подій, і в час будівництва української державности відіграє визначну ролю, як ініціятор і організатор українського війська. Він був ініціятором і секретарем наради українців - вояків київської залоги, що відбулася 29 березня 1917 р.; ініціятором і засновником "Українського Військового Клюбу імени Гетьмана Павла Полуботка" в Києві - першої окремої й самостійної української військової організації, - від якої вийшов у члени Центральної Ради на Національному Конгресі, що відбувся 21 квітня того ж року; й організатором "Першого українського охочекомонного, імени Гетьмана Богдана Хмельницького, полку". Водночас він входив до "Українського Військового Організаційного Комітету". (Д. Дорошенко: Історія України, Ужгород, 1932, т.1).

Далі Міхновський брав участь в організації українського військового свята "перших квіток" 1 травня (ст.ст.) 1917 року. Із тим святом і створенням першого українського полку ім. Богдана Хмельницького, український військовий рух почав організаційно оформлятися й розростатися. Але вже в квітні-травні 1917 р. проти ідеї Міхновського й самостійників - утворити українську армію - почали виступати соціялістичні кола, серед яких Міхновсь-

16 ЮЮЮ

ч.2 ЮЮЮ

ЗДЕБІЛЬШОГО,ЯК ГОЛОВНИЙ АРГУМЕНТ ПРОТИ НАШОГО ПРАВА НА НАЦІОНАЛЬНЕ ІСНУВАННЯ,ПРОТИ НАШОГО ПРАВА НА ДЕРЖАВНУ САМОСТІЙНІСТЬ ВИСТАВЛЯЄТЬСЯ,ЩО МИ НЕ МАЄМО ДЕРЖАВНОЇ ТРАДИЦІЇ,НЕ МАЄМО МИНУЛОГО.На цьому аргументі не спинятимемося через те,що безпідставність його вже доведена нами попереду і через те, що ВІДСУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ІСТОРИЧНОЇ МИНУВШИНИ НЕ МОЖЕ МАТИ НІЯКОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДУЖОЇ,БАДЬОРОЇ НАЦІЇ,ЩО ВІДЧУЛА СВОЮ СИЛУ І ХОЧЕ СКОРИСТАТИСЯ СВОЇМ ПРАВОМ СИЛЬНОГО. Для нас важливіший другий аргумент. Це - закид,що наша нація безсильна,некультурна й інертна.Хіба може, кажуть нам,темна,неорганізована,розбита маса,НЕ ОДУШЕВЛЕНА НІЯКОЮ ІДЕЄЮ,ТВОРИТИ ІСТОРІЮ?.. Хіба та маса відчуває національний або політичний гніт? Горстка божевільних може тільки смішити,але не викликати симпатій навіть поміж інтелігенцією,бо вся українська інтелігенція охоче,навіть без протесту йде шляхом винародовлення,а за нею й культурніші одиниці з народу.Та й врешті хіба українська національність не є тільки ріжноманітністю російської? НАВІТЬ КОЛИ Б БУЛО ДОВЕДЕНО,ЩО МИ ТІЛЬКИ РІЖНОМАНІТНІСТЬ РОСІЙСЬКОЇ НАЦІЇ,ТО Й ТОДІ ВІДНОШЕННЯ РОСІЯН ДО НАС ОСВЯЧУЄ НАШУ ДО НИХ НЕНАВИСТЬ І НАШЕ ПРАВО ВБИТИ НАСИЛЬНИКА. НЕХАЙ ВЧЕНІ РОЗШУКУЮТЬ,ХТО БУВ КОМУ РОДИЧЕМ. Ч У Т Т Я Н А Ц І Ї ГИДУЄ ВИЗНАТИ МОРАЛЬНИЙ ЗВ'ЯЗОК ІЗ РОСІЙСЬКОЮ НАЦІЄЮ. Через те ми можемо обсуджувати тільки ЗАСОБИ І СПОСОБИ БОРОТЬБИ.

І так,ми некультурні,це безперечна правда: наша нація некультурна.Власне,некультурність її є історичною,бо вона завмерла на тому ступені,на якому вона ще була у ХУП ст.Це правда,що наша нація в культурності з часу 1654 р.поступила дуже мало наперед, а з багатьох поглядів вона мусіла вернутися до нижчих форм життя як політичного,так і соціяльного.Тоді була вбита стародавня культура української нації,така інтенсивна,що кількома своїми проміннями вона змогла покликати до життя і могутности націю нинішніх наших господарів.

Так! Нині наша маса НЕКУЛЬТУРНА,АЛЕ В САМОМУ ФАКТІ НАШОЇ НЕКУЛЬТУРНОСТИ ЗНАХОДИМО МИ НАЙЛІПШИЙ,НАЙМОГУТНІШИЙ,НАЙІНТЕНСИВНІШИЙ АРГУМЕНТ І ПІДСТАВУ ДО ТОГО,ЩОБ ПОЛІТИЧНЕ ВИЗВОЛЕННЯ НАШОЇ НАЦІЇ ПОСТАВИТИ СВОЇМ ІДЕАЛОМ! Бо хіба можливий для нашої нації поступ і освіта доти,доки нація не матиме права розпоряджатись собою,і доки темрява є способом удержати нашу націю в неволі? Доки ми не здобудемо собі ПОЛІТИЧНИХ І ДЕРЖАВНИХ ПРАВ,доти ми не матимемо змоги уладнати стан річей у себе дома до нашої вподоби.ЦЮ ЗАДАЧУ МУСИТЬ УЗЯТИ НА СЕБЕ НАЦІОНАЛЬНА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ. ЦЕ ЇЇ ПРАВО І ОБОВ'ЯЗОК.

А в історії української нації її інтелігенція раз-у-раз грала ГАНЕБНУ І СОРОМНИЦЬКУ РОЛЮ. Зраджувала,ворохобила,інтригувала,а ніколи не увижала СВОЇХ ІНТЕРЕСІВ В ІНТЕРЕСАХ УСІЄЇ НАЦІЇ. На очах історії,українська інтелігенція в ХУІ й ХУП віках прийняла польську національність.Всі отсі Четвертинські,Чорторийські,Вишневецькі та Тишкевичі плоть від плоти нашої,кість від костей наших.Тільки сильним і могутнім замахом український народ видав нову інтелігенцію.Ця друга прийняла російську національність протягом ХУШ і ХІХ віків,і всі оті БЕЗБОРОДЬКИ,ПРОКОПОВИЧІ,ЯВОРСЬКІ, ПРОЩИНСЬКІ,всі оті ГОГОЛІ,ГНІДАЧІ,ПОТАПЕНКИ,КОРОЛЕНКИ і "ім же ність числа",усі вони наша кров.Народ знову лишився без своєї ін-

ч.2 ЮЮЮ

20 ЮЮЮ

ч.2 ЮЮЮ

Д.ШУМЕНКО

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ І УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ

Своїм світовідчуванням і своєю діяльністю Микола Хвильовий належить до тієї нової генерації української молоді,що виступила й сформувалася в огні і бурі Революції і яка творить сьогодні невід'ємну і органічну ланку в ряді живих і мертвих і ненароджених поколінь Української Нації.

Складний і трагічний шлях цього покоління... Його шлях не скінчився з кінцем Революції.Його історична місія ще не завершена.

Ровесникам Миколи Хвильового сьогодні вже понад сорок років. Але Микола Хвильовий репрезентує собою не лише тих,які,"вискочивши з сіреньких гімназійних штанців,одразу ж ускочили в епоху війни і революції",а й тих,хто дозрів пізніше і дозріває в новій дійсності сьогодні.Він представник тих "молодих людей", які,за висловом Аглаї з роману Хвильового "Вальдшнепи","як гриби виростають біля ком'ячейок".Він духовий репрезентант і виразник сучасної передової української молоді. Не тієї,"що комсомолить у пустопорожнє",а тієї,що "покликана до кипучої діяльности і хоче творити нове життя" так,"як його творили хоробрі на протязі тисячі років".

У відмінність від тієї частини української молоді,яка творить інертну масу і бездумно й сліпо іде,куди її ведуть,Хвильовий говорить про "молоду молодь",яка є молодою в духовому і психологічному розумінні,яка не "комсомолить у пустопорожнє" і не йде сліпою старою хибною і фальшивою дорогою,а є високоідейною молоддю,яка вміє самостійно мислити,яка має "відвагу і сильну волю" творити нове життя і нову ідеологію,яка не тупцюється на місці,механічно й бездушно повторюючи гасла і кличі минулого дня.З цього приводу герой роману Хвильового Карамазов зауважує: "Хіба революційні гасла сьогоднішнього дня завтра не можуть стати реакційними? Хіба ми не маємо прикладів? І навпаки: хіба кличі 1917 року сьогодні не стали фарисейством і матеріялом для спекуляції? Це не значить,що ми збанкротували.Сьогодні масу можна повести тільки під тим стягом,що на ньому буде чітко написано "п о с т у п".

Так приходить Карамазов-Хвильовий до переоцінки старих вартостей і починає творити новий світогляд.

Його захоплює нова ідея - ідея відродження його молодої нації.Він розуміє,що "без великого ентузіязму не може бути справжньої творчости і будівництва нового життя.Що єдине гасло,яке може запалити мільйони,піднести їх на височінь патосу боротьби за Україну,за народ, то є національне відродження - відродження нації".Що "нація тільки тоді зможе культурно себе виявити, коли знайде їй одній властивий шлях розвитку",і "що треба бути посідовним: або ми визнаємо національне відродження,або ні.Коли визнаємо,то й робімо відповідні висновки".(Хвильовий."Украї-

на чи Малоросія"). Як відомо,цей висновок прозвучав у словах Хвильового: "Геть від Москви!" і в заклику "вбити в собі віковий епігонізм" (назадництво).

І все ж Аглая називає Карамазова "недоноском тридцятих років"..."бо й самі ці роки історик схарактеризує тією ж самою назвою"...

Чому Карамазов - "недоносок тридцятих років?" Тому,що над ним ще тяжіє його минуле.Його ще "тривожить невпевненість",йому ще "бракує логіки і послідовности","він ще "плутається у Ленінах і клясах",а відродження нації він ще мислить лише "як засіб,не як мету"а як чинник,що допомагає розв'язати основну,соціяльну проблему". "Карамазова захопила соціяльна революція своїм розмахом,своїми соціяльними ідеалами,що їх вона поставила на своєму прапорі..." Але згодом Карамазов побачив,що "з розмаху нічого не вийшло,а його комуністична партія потихесеньку та полегесеньку перетворюється на звичайного собі собірателя землі руської," і спускається,так би мовити,на гальмах до інтересів хитренького міщанина-середняка. Це вже занадто,бо на погляд Карамазова цей середнячок завжди стоїть і стояв грізною примарою на путях до світового прогресу,і,значить,на його погляд - до справжнього соціялізму... Словом,Дмитрій Карамазов і Дмитрії Карамазови прийшли до жахливої для них думки: немає виходу.Із своєю партією рвати не можна,бо це,мовляв,зрада не тільки партії,але й тих соціяльних ідеалів,що за них вони так романтично йшли на смерть,це буде,нарешті,зрада самих себе.Але й не рвати теж не можна. Словом,вони зупинились на якомусь ідіотському роздоріжжі.І от,Карамазови почали філософувати й шукати виходу з зачарованого кола.Але й тут їм не пощастило,бо вони шукали парикмахерської перпетуум-мобіле: шукали такого становища, коли й вівці залишаються цілі,і вовки не почувають голоду.

Коротко кажучи,ці недоуки остаточно заплутались і,таким чином,прийшли до душевної кризи.Ці Карамазови забули,що вони Карамазенки,що їм бракує доброго пастиря.Вони (часто розумні й талановиті) нездібні бути оформителями й творцями нових ідеологій, бо їм бракує широкої індивідуальної ініціятиви й навіть відповідних термінів,щоб утворити програму свого нового світогляду". ("Вальдшнепи").

Роля творця нового світогляду і оформителя нової ідеології вишала молодшій генерації,що її репрезентує Аглая - "нова людина нашого часу" і антипод попереднього покоління Карамазових. Це покоління "відважних і вольових людей" з тим "фанатизмом хоробрих","що не знає сліпих вулиць і горить вічним огнем стремління в невідомі краї." Але вже не "загірньої комуни",а національного відродження нації,для якого "Маркс є зовсім чужородний елемент і яке творить нову епоху національного ренесансу і новий світогляд та ідеологію - ідеологію українського націоналізму.Це покоління - послідовне в цьому напрямі до кінця й у всьому."

Як же ставиться Карамазов до Аглаї - цього символу нового покоління "молодої молоді"? "Карамазов відчув у ній щось надзвичайне,рідне.Йому здалося,що саме її він загубив колись,і вона тепер прийшла до нього,така бажана,як ніхто і як ніщо.Карамазов дивив-

ся в її очі,стежив за її рухами,і йому здавалось,що ці очі й ці рухи він бачив чи то уві сні,чи то наяву... "Жива людина знову прокидалася в ньому,і він ще раз перетворювався..." "Він так закохався,як може закохатись тільки нестримний романтик"."Закохався,як у новім пастирі"."Отже,замісць старої хвороби, є нова хвороба,але це вже хвороба остаточного видужання".("Вальдшнепи").

Аглая - це Карамазов у перспективі,на новому етапі,це - друга його молодість. Від Карамазова до Аглаї - такий шлях ідейної і світоглядової еволюції пройшло покоління революційної молоді нашої епохи.

"Карамазових сьогодні тисячі.Карамазов - це тип",- заявляє Аглая. І,це безперечно так...

Карамазов також,безперечно,має багато автобіографічних рис Миколи Хвильового. Маємо на увазі подібність не зовнішніх біографічних фактів (які теж мають місце),а внутрішній духовий світ Карамазова та його ідейну еволюцію.В образі Карамазова Хвильовий відтворив тип свого покоління і себе в ньому.Один із критиків,говорячи про Хвильового,писав: "Орієнтуючись на Карамазова та Аглаю,він одривав себе безоднею від інтернаціоналізму і ставав з кожним днем усе більш упевнено на шлях українського націоналізму". Від "орієнтації на психологічну Европу,через Карамазова,до світогляду української націоналістки Аглаї", - такий шлях Миколи Хвильового. В Аглаї Карамазов-Хвильовий побачив своє відродження й остаточне одужання від безплідної романтики загірньої комуни. Це його друга молодість,поворот до праджерел його глибокого українського "я",що його він ховав у собі в часи громадянської війни.У новелі "Я" письменник Хвильовий розповів нам, як розкололось його власне "я". - "Я чекіст,але я й людина..." Перед ним виникає й переслідує його образ матері - "втілений прообраз тієї надзвичайної Марії,що стоїть на гранях невідомих віків..." "І мій неможливий біль,і моя незнана мука теплють у лямпаді фанатизму перед цим прекрасним,печальним образом..."

У пізнішому творі ("Редактор Карк") герой ставить запитання: "Невже я зайвий чоловік лише тому,що я безумно люблю Україну?" у "Вальдшнепах" Карамазов цілком і остаточно переймається національною ідеєю - ідеєю відродження молодої української нації.Карамазов - "щира людина",ідеаліст,романтик.Він належить до того типу людей,які "не можуть заспокоїтись,бо їм у колисці написано тривожити громадську думку". Хіба не пізнаємо ми в цьому Карамазові Хвильового? І який же близький і співзвучний своєю натурою цей "нестримний романтик" і м'ятежний син своєї епохи Микола Хвильовий сучасній передовій українській молоді! Образом Аглаї Хвильовий заявив цій молоді: "Я з вами". Передова революційна молодь України відповіла Хвильовому тим самим.Микола Хвильовий був і залишиться любимцем української молоді.

\+ +

\+

13 травня 1933 року... Був сонячний весняний ранок... Рясно цвіли білим цвітом вишні... В цей день у Харкові покінчив своє життя самогубством Микола Хвильовий. 14-го травня ранком було

офіційно повідомлено про це в пресі.А вже о 2-й годині цього ж дня відбувся похорон.Центральний комітет большевицької партії боявся демонстрації і поспішав,даючи наказ якнайшвидше поховати Хвильового.Похорон відбувся в буденний робочий день.Вся молодь вищих і середніх шкіл повинна була сидіти в години похорону в своїх авдиторіях на лекціях... В похоронах,крім родичів і близьких,могла офіційно взяти участь лише спілка Українських письменників.Але більшість письменників була арештована...Та,не зважаючи ні на які небезпеки і загрози,та на присутність численних агентів НКВД,за гробом Хвильового ішли незнані молоді люди...Їх обличчя з тугою і болем було звернене на профіль голови володаря дум української молоді...

Вираз обличчя Хвильового на смертному ложі,хто його бачив, ніколи не забути.Жодних слідів передсмертної муки.На ньому виразно застигла переможна сила духа.Гордість і погорда.Гордість з вищости своєї правди і з почуття виконаного перед нацією обов'язку.Погорда над смертю і над тими,хто хотів узяти його живим і фізично знищити в льохах ГПУ...

На похмурому тлі тієї страшної дійсности 1933 "проклятого" року,пропливаючий білий профіль голови Хвильового,з простреленими скронями і з виразом гордого виклику і перемоги духа над тілом,смерти над життям,сприймався вже тоді,як глибокий і значущий символ.

Не питали про причини самогубства. Вона була ясна.Це був той Лебідь,що його оспівав відомий наш поет О.Олесь.Той Лебідь,"що зранив свої груди,крила поламав",щоб тільки крикнути зграї лебединій: "Тут гниле повітря,тут гнила вода" і збудити її своїм криком і пірвати її до лету з того болота у "сонячний край"...

І тисячі "молодої молоді",ось тих самих Аглай,знялись і полетіли...

ЦК комсомолу України доводилось скликати великі збори молоді,щоб роз'яснити їй,яку "велику помилку" зробив Хвильовий своїм самогубством... З Москви прибула спеціяльна делегація російських письменників,щоб допомогти "розвіяти на Україні дух Хвильового".

На могилі Хвильового не поставлено ніяких познак,які б свідчили,що там лежить великий український письменник. Але "хтось" таки упорядкував могилу і зробив на ній написа: "МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ (1893 - 1933)".

"Хтось" систематично прикрашав могилу квітами.

Ці невідомі "хтось" - була українська молодь.

+:+:+:+:+:+:+

"...А сосни гудуть...гудуть...Ой, ви,сосни мої - азіятський край!...
М.Хвильовий.

26 ЮЮЮ

"В 5 числі "Вапліте" вміщено частину роману Хвильового - "Вальдшнепи".Хвильовий виводить своїх героїв на літературний кін,щоб довести,що радянська Україна не радянська,що диктатура пролетаріяту не диктатура пролетаріяту,що національна політика це одна лише омана; що український народ виключно відсталий,безвольний люд,що йде переродження,що,нарешті,сама партія - то є організація лицемірів.Блискуче,талановито ці думки виявляє в своїх "Вальдшнепах" Хвильовий і,зробивши таку аналізу нашої дійсности,доводить,що єдине гасло,яке може запалити мільйони,піднести їх на височінь патосу боротьби за Україну,за народ,то є національне відродження,відродження нації".

"...Підемо слідом за Хвильовим,подивимось,поглянемо своїми власними очима,почуємо своїми власними вухами,що являють,що кажуть,що роблять його герої."Комуніст" Карамазов обіймає своїм розумом усі складні елементи життя,критично на все дивиться,з великою самоаналізою,з певною провідною,ясною думкою на кожний день своєї роботи,на кожному кроці свого життя. У нього є завжди та основна провідна лінія,яка веде його в щоденній роботі. Але коли він стикається з суперечностями нашого часу,він стає іншим.Бо в цих суперечностях гинуть його основні принципи,за які він раніше боровся.І з хаосу,бруду,в якому він уявляє собі сучасне життя,перед ним,перед Карамазовим,виринає лише одна провідна думка,за яку слід боротися до загину, - НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ".

Карамазов робив революцію,Карамазов був чекістом,Карамазов у нелавньому минулому,коли гриміли громи громадянської війни на широких просторах і степах України,своєю власною рукою розстрілював ворогів і дивився просто в вічі смерти.В ці часи запеклої боротьби з ворогами пролетарської диктатури,з ворогами праці, Карамазов зустрівся з Ганною,з дівчиною,що в боротьбі пролетаріяту була не на абиякому місці. Вона була теж чекісткою,вона стояла на варті диктатури пролетаріяту і в борні з ворогами не раз допомагала Карамазову,як своєму вірному товаришеві.Але ті часи пройшли.Карамазов тільки може згадувати про недавнє минуле,коли, оточений з усіх боків ворогами,він мав підтримку в Ганні.Карамазов сьогодні далеко від Харкова,відпочиває.Відпочиває од учорашньої громадянської війни,від учорашнього жовтня. А в порах могутнього тіла України відбуваються певні соціяльні процеси.Карамазов знервований,розбитий суперечностями нашого часу.Він уже й на свою дружину дивиться,як на міщанку.І так само,як теперішній час у кожному русі дратує його психіку,збуджує нервовість,конденсує ненависть до кожної частини життя нашої партії,так само це відбивається на його відносинах до Ганни... Він дивиться на неї,як політик,з високим розумінням того,куди його країна,його нація ступає... Ганна в недавньому минулому бойова жінка,сьогодні "типова миргородська міщаночка" й саме вона не дає йому зробитись цільною й рішучою людиною,саме вона й перешкоджає йому протиставити себе психіці своїх дегенеративних земляків.Це вона, "типова українська жінка","випровадивши синів Тараса Бульби на Запорізьку Січ,пішла плодити безвольних людей..." "Ці слова є,власне,художнім оформленням певної політичної думки,що її має Хвильовий.У сьогоднішньому дні на Україні він хоче бачити такі ж бурхливі картини,як бачив він їх в історії Запорізької Січі.В

сьогоднішньому дні України перед собою він хоче побачити людей іншої психіки,іншої волі,ніж те,що є в дійсності"."Хвильовий, кинувши тінь на матір Андрія й Остапа,кинув виклик усьому жіноцтву України.Виклик цей у художній формі,безумовно,має ту політичну суть,що він перед усім жіноцтвом України ставить проблему виховання дітей з новою психікою,з новими думками,з новими перспективами,порівнюючи з тим,що ми маємо в теперішньому житті радянської України..."

В новій ідеї - в ідеї відродження української нації,Дмитрій Карамазов знайшов себе і "знайшов сенс у цьому земному житті". Не без вагань і мук він стає неофітом нової віри. І знову він "весело подивився на майбутнє",і знову в ньому "зі страшною силою заговорила воля до перемоги".І через це він почав ненавидіти своїх обмежених сучасників - кастровану інтелігенцію і всіх тих,що навчилися у Шевченка лише писати вірші,сентиментальничати "по-катеринячи",бунтувати "по-гайдамачому" - безглуздо,безсильно й дивитись на світ і будівництво його крізь призму підсолодженого страшними фразами пасеїзму.Кажуть,що без цього етнографізму, без гопачно-шароваристої просвіти не було б і України.Карамазов на це відповідає: "А я от гадаю - на чорта вона й здалася така, якою ми її бачимо аж досі... бо в сьогоднішньому вигляді,з своїми ідіотськими українізаціями в соціяльних процесах,вона виконує тільки ролю тормоза".

"...Не пролетаріят,не тяжка індустрія,не партія поведе за собою нашу країну,а має повести її новий тип переродженого,перетвореного Дмитра Карамазова,який стане Лонгфелом для української нації". Дмитро Карамазов ненавидить усіма фібрами своєї душі сучасність... Не такої українізації хоче Хвильовий..."

З його "концепції виникає така схема відродження нації.Спочатку треба утворити певні кадри української нової,загартованої інтелігенції.Спочатку повинен прийти загартований український Лонгфело,щоб повести український народ до стану другого велетенського соціяльного руху.І тільки після того зможуть бути нові економісти,нові робітники,що економіку й соціяльне життя нашої країни поведуть до нових днів".

"Говорячи про відродження нації,М.Хвильовий фактично штурмує національну політику нашої партії... На думку героя Хвильового,революційні гасла жовтня 1917 року сьогодні стали реакційними.Прапор 1917 року сьогодні став фарисейством і матеріялом для спекуляції.В розмові з своєю дружиною Ганною,Карамазов говорить: "Я думаю зараз про наше фарисейство й думаю,чому ми не соромимось говорити про пюре й котлети.Чому ми,нарешті,не соромимось проїдати тут народні гроші... Саме в той час,коли навкруги нас люди живуть у неможливих злиднях,у таких злиднях,що аж ридати хочеться... Чому ми,нарешті,боїмося виносити гірку правду на люди (хоч люди і без нас її знають) і ховаємо по своїх ком'ячейках".

Карамазов далекий від пролетарського розуміння революції та тих процесів,що проходять зараз на Україні. "Революцію маса творить через свою інтелігенцію,бо всякий масовий вибух тільки тоді робиться революцією,коли ним починають керувати Дантони,Леніни, чи Троцькі..." "Зводячи все до однієї людини в справі революції, Хвильовий попадає в лабети чужої нам ідеології,він стає виявни-

ком ідеалістичного світогляду".

КАРАМАЗОВ І АГЛАЯ. "Чому Аглая стає тією людиною в "Вальдшнепах",якій Карамазов викладає таємниці своїх думок? Чому саме Аглая стала об'єктом,до якого Карамазов підійшов з великим довірям,розказав про свої сумніви? Авжеж він не говорить їх своєму недавньому товаришеві Ганні? ЧОМУ АГЛАЯ,А НЕ ГАННА? ХТО ВЕДЕ ПЕРЕД У "ВАЛЬДШНЕПАХ"? Аглая. Вона веде й Карамазова.Аглая по суті виявник фашистських настроїв у наші часи.Звідки вона виникла у Хвильового? Біля наших партійних ячейок,профспілок,навколо радянського суспільства,поруч із ним іде інше життя... В країні нашій є люди,які з ворожими думками виступають проти наших ідей,проти нашого будівництва... Виразницею такого,чужого нам,погляду молодої української фашистської буржуазії є Аглая.Вона прекрасно знає, що собою являє компартія,вона знає наше внутрішнє життя.Вона прекрасно знає,як живуть профспілки,вузи.Вона живе поруч них,вона кожний день їх спостерігає,вона кожний час критикує їхню роботу, критикує злісно,критикує люто,і в цій критиці гартує ворожу проти нашого суспільства ідеологію.Але це не заважає Аглаї відповідним чином вести розмови з так званим "комуністом" Карамазовим. Ці розмови вона веде для того,щоб остаточно вплинути на Карамазова й зробити його зброєю своїх ідей: "Ми хочемо сказати, - кинула Аглая, - що комуністи,хоч і непогані люди,але в більшості страшенно нудні... Ну,словом,світорозуміння їхнє - можна напевно твердити - не сягає далі Чемберлена з моноклем і чергової партячейки.Правда,цікавляться ще китайськими справами".

Хіба в цих коротких словах,повних сарказму й злої іронії над компартією й партійними ячейками,над її комуністами,не видно,що з Карамазовим говорить ворог,хіба не видно те,що ця людина дивиться на компартію,на революційне суспільство,як на нудний етап у житті людства? Зрозуміло,що кожний діяч,кожний активний елемент повинен боротися з цим нудним світоглядом,що не сягає далі ячейки й Чемберлена,хоч займаються,правда,і "китайськими справами". Ясна річ,що в поглядах Аглаї компартія виступає в ролі якогось то кретина,старого волосного старшини,який,одслуживши службу Божу, йде на роботу,грабує,обманює,дурить,живе тільки власним життям і стає найкращим виразником суспільної реакції і застою.

Та що ми будемо говорити про Аглаю. Дамо їй слово.Вона сама про себе скаже:

"...Я випила,товариство,за відважних і вольових людей.Чуєте? Я випила за безумство хоробрих.Але не за те безумство,що виродилось у сорентівського міщанина Пешкова,я випила за те безумство, що привело троглодита до стану вишуканої европейської людини.Я випила за те безумство,що не знає тупиків і горить вічним огнем стремління в невідомі краї.Я випила за безумство конквістадорів. Ви мене,Ганно,розумієте? Дозвольте вам одрекомендуватись. Я - нова людина нашого часу.Я - одна з тих молодих людей,що,як гриби,виростають біля ваших ком'ячейок і яких ви не помічаєте.Дмитрій Карамазов,ти знаєш,хто перед тобою сидить? О,ти не знаєш,як сказав би Гоголь,хто сидить перед тобою. Це сидить твій антипод. Але ви мене все таки,я бачу,не розумієте. Ах,друзі дорогі...Давайте ще вип'ємо за безумство..." Карамазов із захопленням дивився на дівчину. - "Іще я хочу сказати,друзі мої,що хоч це й

дивно,а породив мене ніхто інший,як ваша ячейка.Це моя рідна мама.Ну,от,уявіть собі.Росте десь у якомусь,скажімо,"вузі" дівчина.Дівчина,що називається,кров із молоком.Від природи її покликано до кипучої діяльности - не тієї,що комсомолить у пустопорожнє. Ну,скажімо,якоюсь нудною доповіддю,чи то "Собачим завулком",а тієї,що,скажімо,Перовська. І от кличе її ячейка й каже: так от що,свідома юнко,будеш ти в нас кандидаткою в комсомол... Твоє яке походження? А на чорта мені це походження...Ні, почекайте,я ще не скінчила. - Аглая грубо взяла за руку Ганну і посадила її.- Так от,що ж мені робити. Ви розумієте - мене від природи покликано до кипучої діяльности,і я хочу творити життя.Не так,як його творите ви,Ганно,і не так,як ти,Дмитрій Карамазов (вона знову випила келих горілки),а так,як її творили хоробрі на протязі тисячі років... Ви,звичайно,скажете,що я пропоную ідеологію нової буржуазії. Хай буде по-вашому.Але буде й по-моєму, бо ми - я й тисячі Аглай у спідницях та штанях - не можемо далі жити без повітря".

Як бачимо,Аглая ворожа нам сила.В Аглаї відповідна ідеологія нової буржуазії,і ця нова буржуазія розуміє,що дійсно без кипучої діяльности,без хоробрости,без сучасників,які можуть запалити молоде покоління представників буржуазної кляси романтикою боротьби з радянською владою,без цього тисячі Аглай в штанях і спідницях нічого не можуть зробити.Аглая свідома.Вона знає,що вона представник тих,хто закликаний в нашому суспільстві протиріччями його розвитку боротися з компартією,з пролетаріятом.Аглаї історично мусять боротися з нами жорстоко,до загину,бо вони - антиподи компартії,антиподи пролетаріяту. І під шаленим натиском ідеології Аглаї,"комуніст" Карамазов відступає,здає свої позиції і поволі стає бранцем фашизму.

ВІД КОМУНІЗМУ ДО НАЦІОНАЛІЗМУ. "Характеризуючи Карамазова,Аглая каже: "Отже,маємо безперечно здібного недоучку з романтичним складом натури.Значить,маємо те,що прийнято називати щирою людиною і що можна підкупити щирістю й використати на всі сто відсотків.Карамазова захопила соціяльна революція своїм розмахом,своїми соціяльними ідеалами,що їх вона поставила на своєму прапорі.В ім'я цих ідеалів він ішов на смерть і пішов би,висловлюючись його стилем,ще на тисячу смертей. Але як мусів себе почувати Дмитрій Карамазов,коли він,попавши в так зване "соціялістичне" оточення,побачив,що з розмаху нічого не вийшло й що його комуністична партія потихесеньку та полегесеньку перетворюється на звичайного "собірателя землі руської" і спускається,так би мовити,на тормозах до інтересів хитренького міщанина-середнячка.Це вже занадто,бо,на погляд Карамазова,цей середнячок завжди стоїть і стояв грізною примарою на путях до світового прогресу... Карамазов повинен працювати над собою,над своєю волею,над своїм характером,повинен вийти на широку дорогу,загартувати себе й організувати тисячі таких самих,як він,щоб повернути історію України іншими шляхами.

І от,Карамазови почали філософствувати й шукати виходу з зачарованого кола... Коротко кажучи,ці недоучки остаточно заплутались і таким чином прийшли до душевної кризи... Вони (часто розумні й талановиті) нездібні бути оформителями й творцями нових ідеологій,бо їм бракує широкої індивідуальної ініціятиви.й навіть відповідних термінів,щоб утворити програму свого нового світогляду...

В сучасних умовах для Карамазова ідейною віддушиною стала: "ідея відродження його молодої нації".

Карамазов і Аглая сходяться на одному,на основному,що революція відійшла в минуле,що великі гасла соціяльних заворушень 1917 року стали фарисейством,що історія в нових вбраннях повторює в 30-х роках XX сторіччя криваві дні французького термідору. "Робесп'єр уже давно поклав на гільйотину Дантона і... сам він доживає останні дні.Що з "диктатури пролетаріяту та з світової революції нічого не вийде".

Термідор у повному розгарі.Що ж залишається робити? Єдиний порятунок - націоналізм.Треба подбати лише про те,щоб термідор привів до створення могутньої української національної держави.І тут не може бути вагання,бо коли українець "комуніст" не робитиме цього - зробить це російський "комуніст",але зробить проти його, проти українця для того,щоб передати своєму рідному фашизмові "єдіную неделімую"..." Аглая,ведучи за собою "комуніста" Карамазова,повинна створити українську націоналістичну державу.В поглядах на ролю українського націоналізму,між Карамазовим та Аглаєю нема розходжень.

Вихопивши для глузування тип російського комуніста,старого члена партії і марксиста Євгена Валентиновича,Хвильовий так його характеризує устами Аглаї:

"Та це ж той самий руський інтелігент-інтернаціоналіст,який з охотою говорить про самовизначення націй... тільки не тих,що входять у радянський Союз,який всюди бачить петлюрівщину... і не помічає своєї устряловщини,який і досі думає,що українська культура існує... як австрійська інтрига,який,показуючи Европі досягнення руського генія,виводить на арену й інші народи Союзу... як цікавий "зоо" ображених руським царатом малп.Словом,це саме той інтернаціоналіст,який під своїм космополітизмом ховає звичайнісінький собі зоологічний націоналізм..." Загрожуючи Євгенію Валентиновичу,Аглая каже: "Справа в тому,що український націоналізм не дає і не дасть спокою твоєму російському мракобесію.Справа в тому,що - як ти не кажи,а в його особі виходить на історичну арену молодий прогресивний фактор..." "В унісон політичному світоглядові націоналістки,Карамазов каже,що український націоналізм "мусить бути багато прогресивніший за російський".

"Яка партія може терпіти в своїх рядах членів з такими поглядами на націоналізм після пролетарської революції?

Хіба невідомо,що в соціялістичних республіках кожний націоналізм - це ворог звитяжного маршу революції?

Хіба невідомо,що який би не був націоналізм,а він в умовах диктатури пролетаріяту спричиниться до нагромадження сил контр-революційних вибухів?

Хіба такі погляди можна з'єднати з яким би не було розумінням розгортання Союзу наших республік в дійсну інтернаціональну сім'ю?"

Аглая,конденсуючи в собі новий світогляд,зупиняє свій зір на так званому комуністі Карамазові,який став виявником і носієм ідеї відродження нації.Цю ідею хоче розвернути в великий потік

Аглая.Вона весь свій талант,силу слова,елементи романтики зосереджує в акцію своєї роботи над представником комуністичної партії для того,щоб розвернути в реальному житті боротьбу проти пересічного міщанина-середняка,проти обмеженого ком'ячейщика тощо й звести клясові рахунки з пролетарським суспільством. І з такою "філософією" Аглаї "комуніст" Карамазов-герой як сатимо Хвильовий став закінченим апологетом молодої української буржуазії.Він кинув гасло боротьби з нашим суспільством,він визнав,що революція,за словами Карамазова,опинилася в тупику,він визнав,що компартія стала фарисеями,що немає жодної перспективи,і тому єдиним гаслом повинно бути в и х о в а н н я м о л о д о ї з а г а р т о в а н о ї л ю д и н и з світоглядом у к р а ї н с ь к о г о н а ц і о н а л і з м у, яка в и в е д е У к р а ї н у н а н о в и й ш л я х - н а ш л я х н а ц і о н а л ь н о г о в і д р о д ж е н н я... Так комуніст Хвильовий,через свого героя Карамазова,дійшов до апологетики українського націоналізму.

Революція,на думку цього "комуніста",залишила по собі лише один спогад - "димок" на далекому небі.

Таке порівняння спогадів про революцію бадьорить фашистку Аглаю,викликає шалену радість,і вона,підтримуючи думку Карамазова, з захопленням сприймає ці слова:

"Який прекрасний димок.Нюхайте ж,друзі мої,і переконуйтесь,нарешті,що нічого вічного нема,і що все в свій час мусить зникнути в безвість,як і цей прекрасний димок... Отже,не ловіть руками того диму,що тікає від вас і що його не можна зловити.Треба розкладати нове багаття,бо тільки біля нього можна погрітись".

Багаття - річ хороша,особливо для тих,що мерзнуть,але багаття Аглаї має зовсім інше символічне значення.Вона не мерзне,вона повна сил,крови і темпераменту.Вона радить запалити багаття,щоб розпалити море націоналістичної боротьби й залізом і кров'ю повертати історію України...

Чи не про це "багаття" не так уже і давно казав один дуже знайомий Хвильовому літератор?:

"...Для нас на дворищі багаття тліє,
Для нас перестороги півень піє,
І слуг гуде архієрейський хор.
І теплий круг евангельських історій
Звучить,як казка тонких алегорій,
Про наші підлі і скупі часи..."

Здається,цьому "неоклясикові" М.Хвильовий "руку простягав"? За "кваліфікацію"? За "психологічну Европу"?

Ні,що ж,не винні ми,що "кваліфікація" ця перебила М.Хвильовому хребет пролетарського письменника і зробила його сьогодні джурою українського націоналізму... Орієнтуючись на Карамазова та Аглаю, він одривав себе безоднею від інтернаціоналізму і ставав з кожним днем все більш упевнено на шлях українського націоналізму...

Еміграція потирає руки,коли Хвильовий пробує забивати в організм партії отруєні націоналізмом голки і організовує суспільну думку українського націоналізму на Радянській Україні".

(Андрій Хвиля: "Від ухилу у прірву".)

-++++++++-

ч.2 ЮЮЮ

З М І С Т

Стор.
1.Д.Д.- СИМОН ПЕТЛЮРА..... 3
2.МИХ.СИТНИК. - 25.У.1926 р..... 4
3.ОСТАП ГРИЦАЙ. - На смерть Вождя..... 5
4.Др.ОСТАП ГРИЦАЙ. - Евген Коновалець в юнацькі роки..... 8
+ +
5. + Роттердам.....11
6. БОГДАН КРАВЦІВ. - Микола Міхновський,.....13
7. МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ. - Самостійна Україна..17
8. ДЕКАЛОГ МІХНОВСЬКОГО.....21
9. Д.ШУМЕНКО. - Микола Хвильовий і українська молодь.....22
10. П.К.- Донос Андрія Хвилі на Миколу Хвильового.....26
11. Д.ШУМ. - Камо грядеші?.....33
12. О.ОЛЕСЬ. - Живи,Україно!.....35
13. Н а к а з ч. 2.....36

Д. ШУМ.

КАМО ГРЯДЕШ І?

На цьому замикаємо друге число нашого журналу і починаємо дискусію. Так, - ми починаємо дискусію...

Ми одержали низку листів - відгуків на перше число журналу "Шлях молоді". Нас питають: "Що це за шлях? Куди він веде? До якої партії?"

В іншому листі дивуються:

"Як видно з деяких статтів, журнал "Шлях Молоді" є журналом націоналістичним і ставить своїм завданням виховати нашу молодь в націоналістичному дусі. Але як розуміти вміщення на чолових сторінках націоналістичного журналу таких імен, як Шлемкевич і навіть Багряний? Відомо ж бо, що націоналісти є ворогами цих людей і обкидають їх камінням?"

Треті дають пораду:

"Назва журналу не бойова, не націоналістична... Обкладинка теж невдала. Якщо це журнал націоналістичний, то при чому ж тут на обкладинці квіти? Націоналізм і квіти! Це не гармонує. Але тут художник не винний. Обкладинка відповідає змістові журналу. В журналі теж написано про весну, про сонце, про квіти... А де ж націоналізм? В журналі не чути "націоналістичного духа". На нашу думку, наступне, травневе число журналу треба б оформити так: Велика пляма крови... Зброя, ну і ще щось таке - це вже художник мусить знати, як скомпонувати щось дійсно бойове, націоналістичне... В журналі треба дати побільше бойових гасел, таких, щоб від журналу аж гриміло, щоб аж гуло боротьбою... Лише це може привабити молодь..."

Четверті заявляють:

"Стаття "Націоналізм і Донцовщина" є дискусійна. Вона відкрито зриває з деякими надбаннями минулого. Це вражає тим більше, що критика Донцова поєднана в цьому журналі з уміщенням деяких імен, що не мають ясного, здорового світогляду... І взагалі, не слід би вживати такого терміну, як "Донцовщина" - воно звучить негативно..."

Ми одержали й інші відгуки. Виберемо один із них. В цьому листі читаємо:

"Від вашого журналу маю велике вдоволення і справжню радість. Справді, повіяло чимсь свіжим і оригінальним. Таке враження, ніби "розбито шибку, і груди разом відчули свіже повітря". Це порівняння беру з літературної дискусії, після виступу Хвильового, а не... з фейлетону про ульмівські каміння, яке теж вибиває шибки. Тільки від того каміння віє не свіжим повітрям, а чимсь пліснявим і затхлим - тим духом чужого, що ви його наважились трішки провітрити у статті про "Націоналізм і Донцовщину"..."З вашого журналу вперше відчув з усією гостротою, що таке український націоналізм і як далекі від України і від українського націоналізму багато з тих,

хто Україною й "українським націоналізмом" найбільше реклямується".

Можна було б ще навести ряд позитивних відгуків. Та ми на цьому виступи наших читачів припиняємо і надаємо слово, в порядку дискусії, Редакції. Отже, дискусія почалася. Її тему можна б стисло визначити запитанням, що його поставив свого часу Микола Хвильовий, звертаючись до молодої молоді словами:

"К А М О Г Р Я Д Е Ш І ?"

Чи може сьогодні бути більш актуальна і більш злободенна тема для дискусії?

Ми не збираємось у цьому заключному слові дати вичерпливі відповіді на всі поставлені нашими читачами питання. Хай вони стануть предметом обговорення молоді. Ми чекаємо звітів про них і дальших одвертих і сміливих відгуків.

Нам кажуть: "Які ж ви націоналісти, коли даєте місце на сторінках вашого журналу Шлемкевичу і Багряному? Справжні націоналісти є непримиренні і нетерпимі до інших. Літератури інших партій націоналісти не читають, а знищують. До думок інших не прислухаються, а коли хтось говорить не згідне з думками їхньої партії, того змушують замовкнути грюкотом кованих чобіт і свистом, або камінням. Їх девізом є: "хто не з нами, той проти нас і проти України. Хто за Україну - той мусить бути з нами. А хто не хоче бути з нами - того змусити або знищити. Бо це є, мовляв, єдиний шлях до єдности і до сили. Бо лише так ми виборем Україну!"

І ось так ці "націоналісти" й "виборюють" Україну і таким духом ось такого "націоналізму" напоюють свою молодь. І ось маємо наслідки. Про ульмівське каміння ми вже згадували. А ось живий малюнок цієї "боротьби за Україну" на еміграції. "Наше Життя" за 29 квітня 1947 року повідомляє:

> "Дня 14-15 квітня - на другий і третій день Великодніх Свят, був організований в Ашафенбурзі напад на пластунів та пластовий прапор. Напасники кілька разів здирали пластовий прапор, зірвали пластову емблему та намагалися перевернути барви з жовто-блакитної на синьо-жовту. Пластунів, що чесно боронили свій прапор, немилосердно бито, бандити уживали навіть ножів. Після "перемоги" над малолітніми пластунами, машту повалено і прапор опинився на землі, в поросі..."

Таких повідомлень із наших таборів можна б назбирати багато. І ось цей "дух", ю "боротьбу" і цей "шлях" називають "націоналізмом". Чи не відчуваєте ви, що з цим "націоналізмом" щось не в порядку? Чи не думаєте ви, що ця молодь "комсомолить у пустопорожнє"? І чи не вириваєтьcя з уст дійсного націоналіста оклик остороги до цієї молоді: К а м о Г р я д е ш і?

Ні, це - не український націоналізм. Це не те, що випливає з духа відвічних українських правд, з духа українського героїзму і лицарства. Це не запах українського чорнозему, не гармонійні мелодії української землі, не ритм української крови, і не брязкіт священної української зброї. Це не те, що на степах України проповідував український філософ Сковорода, за що молився, боровся і терпів Тарас Шевченко. Це не бойова і творча активність Лесі

ЧЧ2ЮЮЮ

36 . ЮЮЮ